

CLEMENS WISSE

Pachtboeren van
Oud Woudenborgh

GROTE LETTER BIBLIOTHEEK
DEVENTER

Colofon

**Copyright © 2021 voor deze uitgave
Grote Letter Bibliotheek, Deventer**

Opmaak Nyvonco, Heerhugowaard

ISBN 9789036438834

NUR 344

Gedrukt op papier met FSC-certificaat

**Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of
openbaar gemaakt op welke wijze dan ook,
zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van
Uitgeverij Grote Letter Bibliotheek,
Postbus 583, 7400 AN Deventer**

**Deze uitgave kwam tot stand in samenwerking met
Uitgeverij Z&K in Utrecht, onderdeel van VBK Media
Copyright © 2021 Uitgeverij Zomer & Keuning**

Alle rechten voorbehouden

**Voor meer informatie of bestellen
www.boekenmetgroteletters.nl**

1

In de zomer is het deftige buiten door het dikke bos aan het oog van voorbijgangers onttrokken, maar in de winterdag als het bos kaal is zijn de fraaie contouren van Oud Woudenborgh goed zichtbaar.

De bewoners van het kleine dorp aan het Mademeer gebruiken nooit woorden als het 'buiten' of 'Oud Woudenborgh', maar hebben het doorgaans over 'het hoge huis'. En dat is niet zo verwonderlijk, want volgens de overlevering moet het oorspronkelijke bouwwerk in het begin van de vijftiende eeuw zijn gebouwd met aan weerskanten van de poort een toren. Bijna twee eeuwen later werd Oud Woudenborgh bijna totaal vernield door brand. Doordat de toenmalige bewoners erg rijk waren, kon het huis herbouwd worden. Aan het begin van de negentiende eeuw kwam het buiten in handen van bankier Willem van Schingen Overgouw, die het zijn huidige vorm gaf.

Thans wordt het huis bewoond door de kleinzoon van Willem, Frederik van Schingen Overgouw. Hij deelt het met zijn echtgenote Claudia en de kinderen Mathilde, Govert en Maurits. Evenals zijn voorouders is Frederik

bankier en zeer rijk. Onderdeel van zijn bezit is een flink aantal pachthoeven in de streek. Oog voor de noden van anderen heeft de bankier niet. Als boeren hun pachtgelden niet op tijd kunnen betalen, laat hij hun door zijn rentmeester zware boetes opleggen. Arie Louwaard heeft dat al eens ondervonden en ook nu weer heeft hij er grote moeite mee het pachtgeld bijeen te garen.

Het ziet ervredig uit in de huiskamer van hoeve Woudzicht, de boerderij die Arie Louwaard in pacht heeft. De lamp is net aangestoken en Arie slurpt zijn hete koffie op. Boerin Aagt heeft een mand met zwarte kousen op schoot en met behulp van een grote maasbal probeert zij de gaten in de voet van een kous te dichtten. Dochter Sjaantje van zeventien schuift wat dichter onder de lamp om toch vooral geen steken te laten vallen. Zij breit een blauwe wollen muts voor zichzelf. Als binnen niet al te lange tijd de winter invalt, dan kan zij de muts over haar donkere krullen en oren trekken. Vorst en sneeuw zullen haar dan niet meer deren. Als deze muts klaar is, zal ze er ook een voor haar broertje Jaap van dertien breien. Jaap zit wat te bladeren in een ingebonden jaargang van een tijdschrift en hij kijkt op als Sjaantje hem roept.

‘Wil je dat doen?’ reageert hij blij als zij hem voorstelt voor hem ook een muts te breien.

‘Welke kleur vind je leuk?’ vraagt ze.

Jaap denkt even na en zegt dan dat hij groen wel mooi vindt.

‘Licht- of donkergroen?’

‘Ik zou het maar op blauw houden,’ onderbreekt moeder Aagt het gesprek tussen haar kinderen. ‘Als jouw muts klaar is zal er vast nog wel wat van de knot over zijn, misschien wel genoeg om er een muts voor Jaap van te breien.’

‘Dat wil ik niet, hoor!’ protesteert Jaap. ‘Dan lopen Sjaan en ik straks met dezelfde muts.’

‘Laten we dan maar wachten tot de muts van Sjaantje af is,’ zucht de boerin. Zij moet tegenwoordig elk dubbeltje omdraaien alvorens het uit te geven. Sjaantje kan Jaap wel zo gul aanbieden ook voor hem een muts te breien, maar zij vergeet dat wol geld kost. En vooral met de winter voor de deur is schraalhans keukenmeester in het onfortuinlijke boerengezin. Onfortuinlijk zijn ze, Arie en Aagt Louwaard. Een kleine twintig jaar geleden begonnen ze vol goede moed op de kleine pachtboerderij Woudzicht. Die naam verzong Arie toen zomaar en van het hoge huis kreeg hij toestemming

een houten bord met 'Woudzicht' in sierlijke letters op de voorgevel van de hoeve te spijkeren. De tand des tijds heeft het bord al danig aangetast. Nog is de naam leesbaar, maar daar is dan ook alles mee gezegd.

'Wat zit je te zuchten, Aagt,' merkt Arie op als de kinderen naar bed zijn en de boerin zich weer zuchtend over de mand met kousen buigt.

'Wanneer komt de rentmeester?' reageert Aagt. Het is dan wel duidelijk waarom de boerin zo zit te zuchten.

'Volgende week woensdag.'

'Dan al?'

'Helaas wel.'

'Het lukt je zeker niet het hele bedrag van de pacht bij elkaar te krijgen.'

Arie schudt zijn al enigszins grijzende hoofd. 'Nee, meissie, dat heb je goed gezien. Het wordt hommeles.'

Beiden weten ze dat rentmeester Onno Hille geen gemakkelijk heerschap is. Al enkele keren eerder konden zij door tegenslagen niet tijdig hun verplichtingen nakomen. Flinke boetes waren het gevolg. Zij waken er dus doorgaans wel voor het weer zo ver te laten komen, maar nu is er geen ontkomen aan.

'Ik ga Hille voorstellen de helft nu en de an-

dere helft in het voorjaar te betalen.'

'Als hij er al mee akkoord gaat, zal er wel weer een onzinnig hoge rente in rekening gebracht worden.' Aagt kijkt haar man ongelukkig aan.

'Waarschijnlijk wel en dan zitten we in het voorjaar weer met dezelfde problemen, tenzij er een wonder gebeurt. Maar die gebeurden alleen heel vroeger toen de bijbel nog geschreven moest worden. Wij krijgen de ene tegenslag op de andere te verwerken.'

'Niet zo opstandig, Arie! Laten we straks maar een paar extra onzeveraders en weesgegroettes bidden. Misschien wil Onze-Lieve-Heer ons wel helpen als we het Hem deemoedig vragen.'

'Ik help het je hopen, vrouw.' Arie heeft er kennelijk niet veel fiducia in.

'We moeten op Hem blijven vertrouwen en helpt Hij ons deze keer niet, dan geeft Hij ons zeker kracht naar kruis.'

'Je hebt gelijk, Aagt, maar het zal toch ook nodig zijn onze bede via de rentmeester tot het hoge huis te richten. Desnoods ga ik er zelf heen en vraag de heer Van Schingen Overgouw te spreken.'

'Jij naar het hoge huis? Je denkt toch niet dat de rijke bankier jou zal willen ontvangen?'

‘Waarom niet? Misschien is het wel een aardige kerel en niet zo’n bullebak als die Onno Hille.’

Dat de mond van Arie Louwaard wat groter is dan zijn moed, blijkt wel als de rentmeester de week daarop zijn opwachting op hoeve Woudzicht maakt. ‘Goedemorgen, mensen,’ groet de rentmeester monter. ‘Een fris windje, maar dat houdt ons wakker, wat jou Louwaard?’

‘Ja, het is fris, meneer de rentmeester, komt u maar gauw binnen.’ Buigend als een knipmes gaat Arie de rentmeester voor naar de huiskamer, waar de grote rookstoel al bij het vuur geschoven is. ‘Gaat u zitten,’ noodt Arie zijn bezoeker.

‘Niet te dicht bij het vuur, beste man,’ reageert de rentmeester. ‘Als ik straks buiten ben krijg ik weer de volle laag. Het wordt tijd de ritten te paard te verruilen voor vervoer in de knusse beslotenheid van het rijtuig.’ Arie knikt en als een volleerd butler trekt hij de stoel wat terug om hem vervolgens onder het gezette achterwerk van de rentmeester te schuiven.

‘Zit u zo goed?’ vraagt hij licht naar voren buigend. En als Hille knikt waagt hij het te vra-

gen of de rentmeester een kommetje koffie belieft.

‘Graag, maar zonder vel alsjeblieft.’ De rentmeester heeft op dat punt kennelijke slechte ervaringen bij de pachtboeren in de streek.

Als de boerin de koffie gebracht heeft wachten zij en haar man op het vonnis dat over hen geveld zal worden. Voor hen is Hille de verpersoonlijking van het kapitaal, waarover zij in zo geringe mate beschikken.

Hille heeft een zware leren tas bij zich en als hij zijn koffie op heeft, neemt hij die tas op zijn schoot en trekt er een dik soort kasboek uit. ‘Zo, en nu zullen we de financiële zaken maar eens regelen. U zult begrijpen dat ik het erg druk heb en dat is dan ook de reden dat ik u niet heb kunnen berichten dat de pacht dit jaar iets hoger uitvalt.’

Arie schrikt. ‘Hoger?’ De normale pacht kan hij al niet opbrengen, laat staan een nog hoger bedrag.

De rentmeester ziet de schrik op het gezicht van de boer en probeert hem enigszins gerust te stellen. ‘De opslag is slechts acht procent, dus dat valt nog wel mee.’

‘Dat is ongeveer een maand extra pachtgeld,’ rekent Arie snel uit en hij zegt dan ook dat het

hem dit jaar wel erg slecht uitkomt.

‘Je hebt gerekend op de gebruikelijke pachtsom en dat geld heb je beschikbaar,’ concludeert de rentmeester.

En dan buigt Arie zijn hoofd en moet hij bekennen dat hij het geld niet beschikbaar heeft. ‘Het spijt me, meneer Hille,’ zegt hij nauwelijks hoorbaar.

‘Maar je wist toch dat ik zou komen,’ geeft de rentmeester al enigszins blijk van zijn verontwaardiging. Het is dit jaar wel bar en boos, bedenkt hij. Elk jaar zijn er wel wat boeren die moeilijkheden hebben, maar dit jaar spant de kroon. Bijna in de helft van de gevallen schort er iets aan.

‘Wat kun je betalen?’ vraagt hij nors.

‘De helft van de normale pacht.’

‘En de andere helft?’

‘Volgend voorjaar, tenminste als er geen al te hoog bedrag aan rente bijgeteld wordt.’

‘Je denkt toch niet dat Oud Woudenborgh een liefdadigheidsinstelling is,’ snauwt Hille sarcastisch. ‘Voor renteloze voorschotten moet je maar naar de pastoor gaan.’

‘Ik weet alleen, meneer de rentmeester, dat ik het geld niet heb. Deze zomer hebben wij ziekte en sterfte onder het vee gehad en zelf